

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΓΝΩΣΕΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ Α.Ε.Ι. [Π.Ε.Γ.Α.]
ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ & ΠΡΑΣΙΝΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
Γ' ΚΥΚΛΟΣ / ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ 2014-2015

ΑΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΑ ΑΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

Διδάσκουσα: Α. Γοσποδίνη

Συνεργάτης: Β. Γαλάνη

Εργασία

του Παναγιώτη Ζαχαρού

με θέμα

Συγκριτική ανάλυση δύο επικέντρων δημιουργικής οικονομίας στη Μ. Βρετανία

MediaCityUK στο Μάντσεστερ & Creative Clyde στη Γλασκόβη: δύο επιχειρηματικά επίκεντρα «δημιουργικής οικονομίας», με έμφαση σε ψηφιακές εφαρμογές και υπηρεσίες υψηλής τεχνογνωσίας στον τομέα των εφαρμοσμένων τεχνών και των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας.

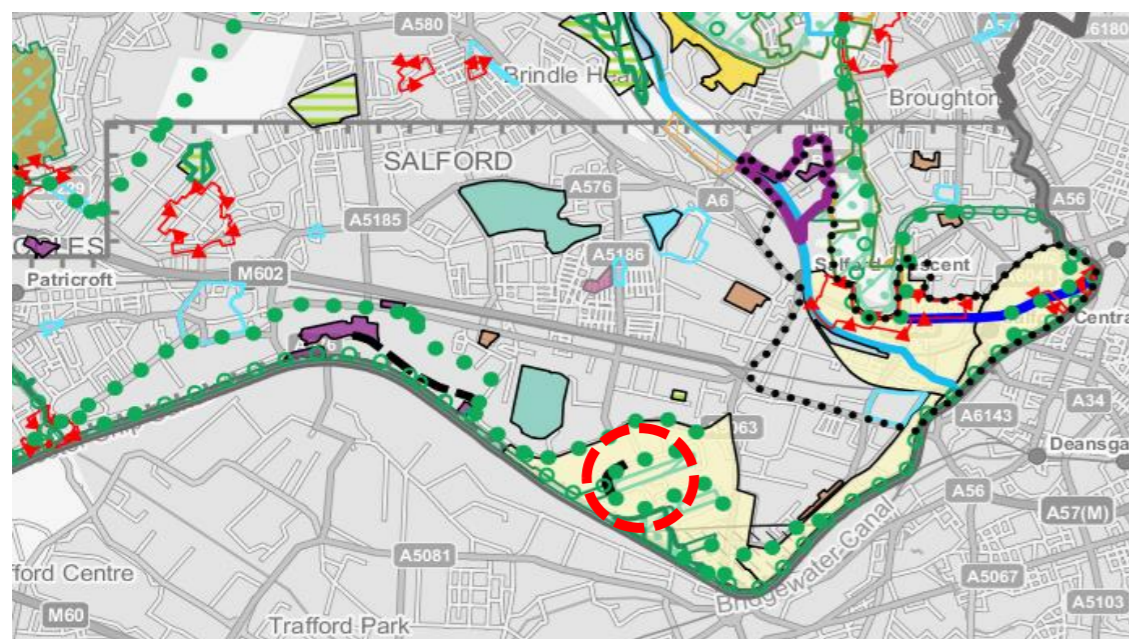
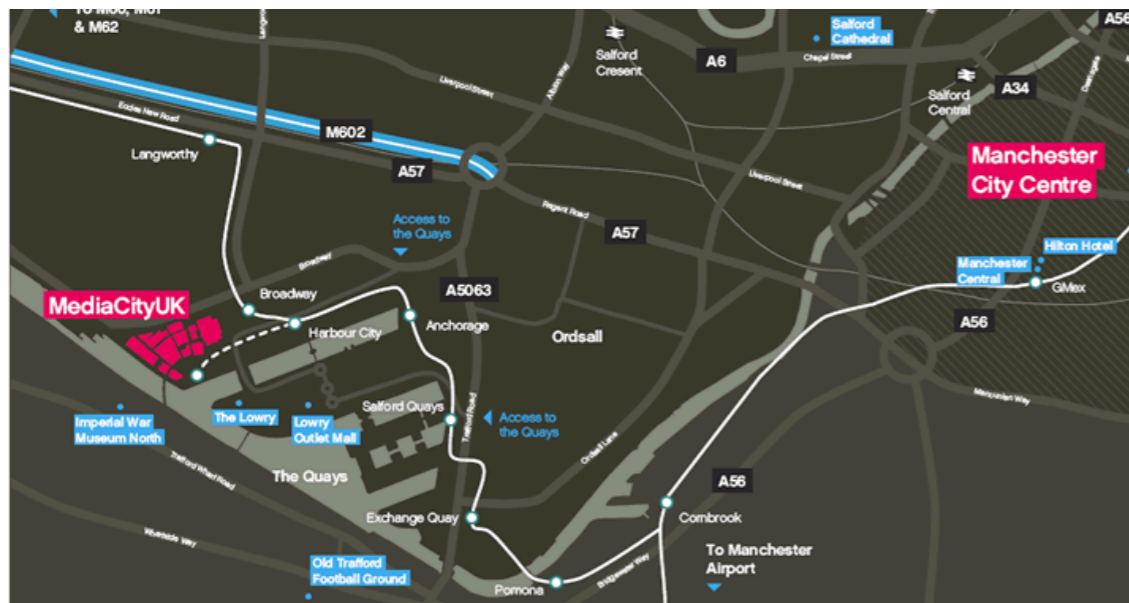
MediaCityUK

Salford, Μάντσεστερ, 6 χλμ. δυτικά από κέντρο πόλης.

Ιδιωτική επένδυση στο πλαίσιο ρυθμιστικού σχεδίου.

Χρονική διάρκεια ολοκλήρωσης του πρότζεκτ: 20 χρόνια (2035).

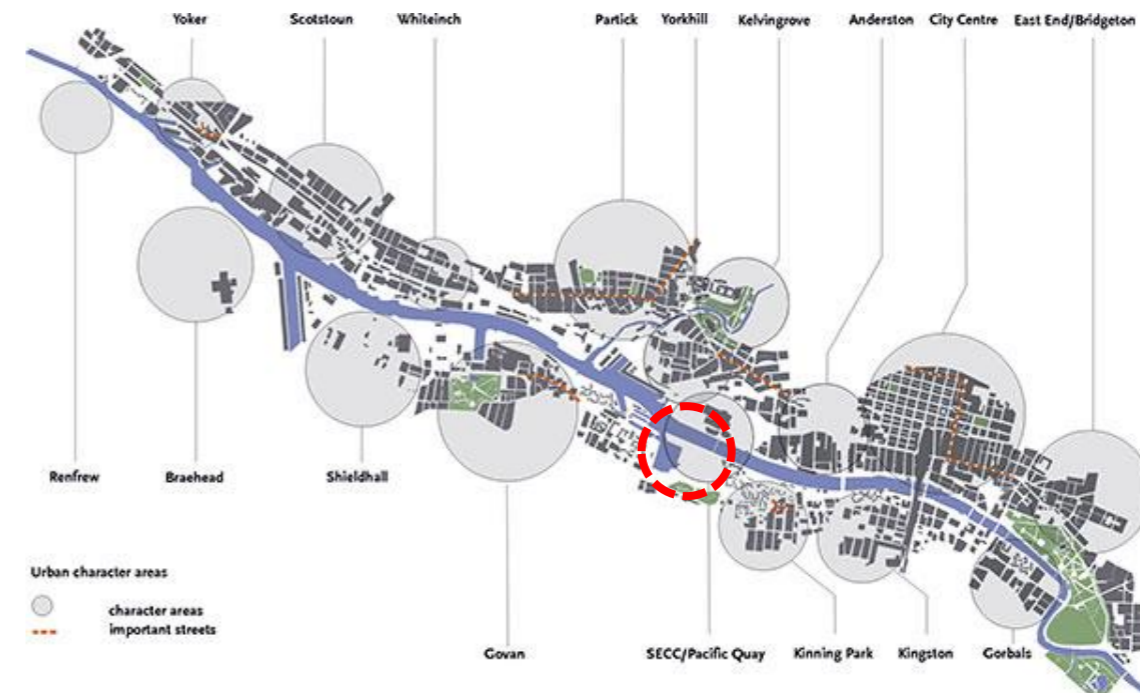
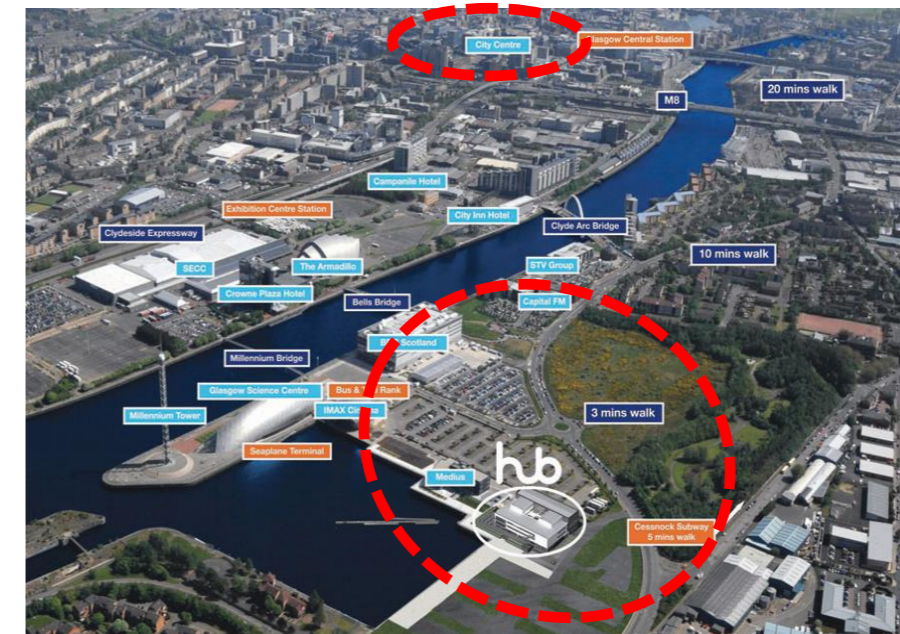
Στόχος: 1.150 επιχειρήσεις, 15.500 θέσεις εργασίας, 1.500 θέσεις για εκπαίδευση/πρακτική άσκηση.

Creative Clyde

Γλασκόβη, 3,5 χλμ. δυτικά από το κέντρο της πόλης.

Τμήμα ενός ευρύτερου και ενιαίου προγράμματος ανάπλασης της παραποτάμιας ζώνης, μήκους περίπου 20 χλμ.: το μεγαλύτερο ανάλογο πρόγραμμα στη Σκωτία, προϋπολογισμού 6 δισ. λιρών και χρονικού ορίζοντα 25ετίας.

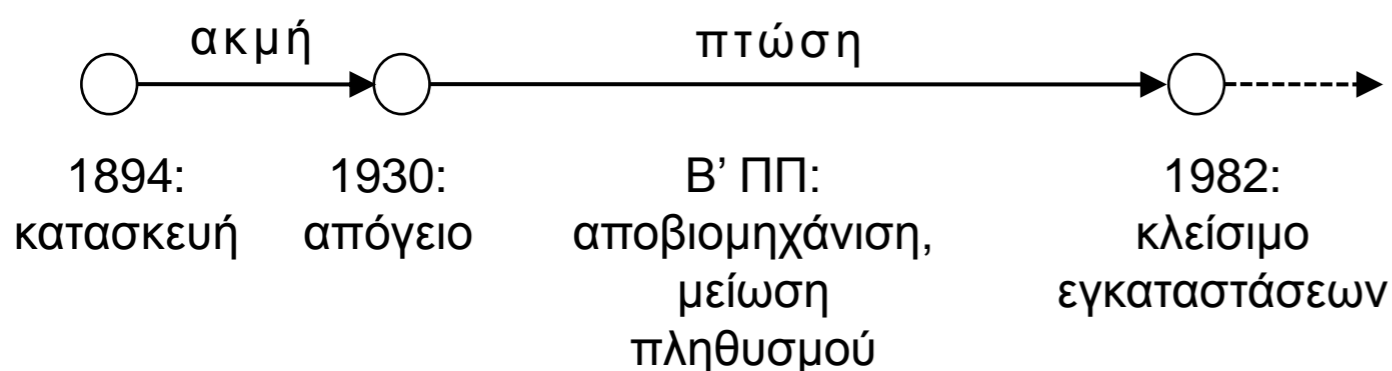
MediaCityUK

Manchester Ship Canal: περιοχή με μεγάλη ιστορία και συμβολισμό: κεντρικός εμπορικός λιμένας με αναρίθμητες αποθήκες & βιομηχανίες.

(α) Τεχνολογικές αλλαγές σε ναυτιλία και παγκόσμιο εμπόριο (μεταφορά με κοντέινερ)
 (β) ανταγωνισμός πόλεων
 (γ) τάση εγκατάλειψης κέντρου - προαστιοποίηση

εξαφάνιση των δραστηριοτήτων και παρακμή της περιοχής.

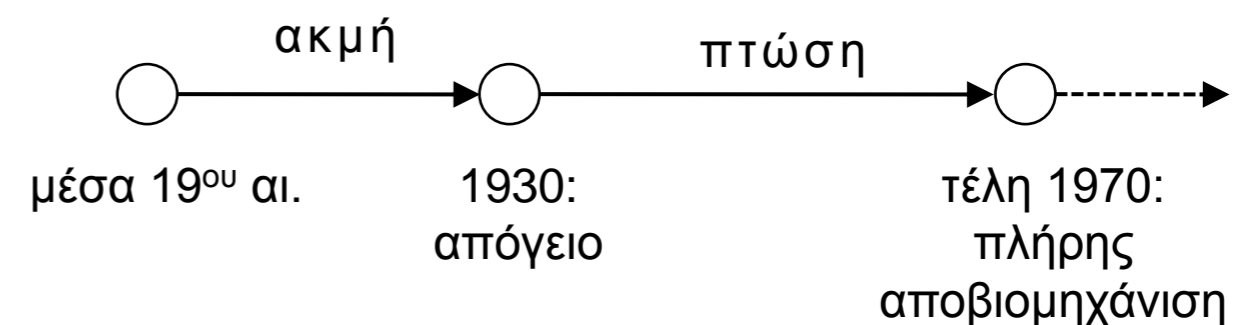

Creative Clyde

Ποταμός Clyde: πλούσια βιομηχανική ιστορία.

Λειτουργία πλήθους βιομηχανιών στις όχθες του ποταμού: αρχικά κατεργασία βαμβακιού / στη συνέχεια βαριά βιομηχανία σιδήρου: ναυπήγηση πλοίων και κατασκευή μηχανών.

- Αρχές του 20ου αι: χαρακτηριζόταν ως η δεύτερη πόλη της Αυτοκρατορίας.
- Μετά τη δεκαετία του 1930: διαρκής μείωση της βιομηχανικής δραστηριότητας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης & της αδυναμίας ενσωμάτωσης νέων πρακτικών και τεχνικών.
- 1971-1983: μείωση κατά 45% των θέσεων εργασίας στη βιομηχανία/ μεταποίηση.

MediaCityUK

Μάντσεστερ: Στροφή προς τις υπηρεσίες, με έμφαση:

- στη «δημιουργική οικονομία» (κυρίως μουσική–κινηματογράφος)
- στον τουρισμό (συνεδριακός, πολιτιστικός).

Α' φάση (τέλη 1970-μέσα 1980): πιο αυθόρμητες και μικρής κλίμακας ενέργειες, οργανωμένες από ανεξάρτητες ομάδες κατοίκων και δημοτικές αρχές.

Β' φάση (1988-1996): δημιουργία αρχής (Central Manchester Development Corporation).

Salford Quays:

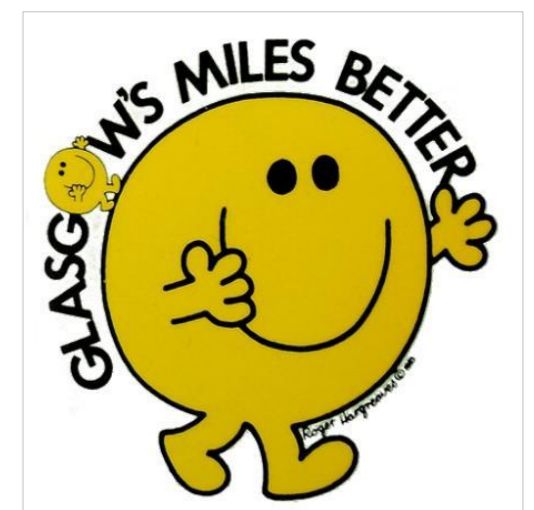
- τμήμα της έκτασης αγοράστηκε την Peel Group την περίοδο 1971-82.
 - η υπόλοιπη περιοχή αγοράστηκε από το Δήμο Salford το 1985:
- (α) έργα περιβαλλοντικής αναβάθμισης
(β) τεχνικές υποδομές (κυρίως σύνδεσης και προσβασιμότητας),
(γ) μεμονωμένα συγκροτήματα πολιτισμού και αναψυχής, π.χ. Lowry arts centre (James Stirling - Michael Wilford, 2000), Imperial War Museum North (Daniel Libeskind, 2002).

Creative Clyde

4 φάσεις:

1. Ανανέωση (Renewal), 1955-1970: (α) Πρωτοβουλίες από κεντρική κυβέρνηση, (β) Κατασκευή τεχνικών δικτύων και κοινωνικών κατοικιών στην περιφέρεια της πόλης.
2. Αποκατάσταση (Rehabilitation), 1968-1980: (α) Επένδυση κράτους στην αναβάθμιση ιδιωτικών παλιών κτιρίων, (β) Συγκρότηση νέων σχημάτων συνεργασίας με συμμετοχή ιδιωτικού τομέα.
3. Αναγέννηση (Regeneration), 1975-1985: (α) Ίδρυση νέου κρατικού οργανισμού με ισχυρούς πόρους και μέσα για επεμβάσεις, (β) Νέες οικιστικές πολιτικές που ενθαρρύνουν την ιδιωτική συμμετοχή, (γ) Έμφαση στην αναβάθμιση κέντρου, (δ) Αλλαγή εικόνας της πόλης.
4. Επανεπένδυση (Reinvestment), μετά το 1985: (α) Στροφή στον **τριτογενή τομέα**, (β) λειτουργία του κεντρικού οργανισμού με **ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια**, (γ) Επενδύσεις για την **αξιοποίηση μεγάλων ανενεργών τμημάτων** της πόλης, (δ) Συμμετοχή **ξένων και διεθνούς εμβέλειας επιχειρήσεων**.

Σημαντική **κρατική χρηματοδότηση** (απόκτηση γης, κατασκευή τεχνικών υποδομών και κτιρίων) + **προγραμματισμός** και σχεδιασμός → **ανάκαμψη** της πόλης μέσω **αλλαγής της οικονομικής βάσης** (κέντρο πολιτισμού και επιχειρηματικότητας) και της **εικόνας**.

MediaCityUK

Ιδιοκτήτης: Peel Group

- **2006: σύλληψη ιδέας** από την ιδιοκτήτρια εταιρεία, εμπνεόμενη από επίκεντρα υψηλής στάθμης και MME (Media Cities) σε Ντουμπάι και Κατάρ και με αφορμή την απόφαση του BBC να αναζητήσει χώρο για τη μετεγκατάσταση τμήματός του από το Λονδίνο.
- **2005: επιλογή της θέσης** από το BBC.
Η τελική πρόταση ήταν αποτέλεσμα συνεργασίας της εταιρείας με μια σειρά δημόσιους φορείς προγραμματισμού και σχεδιασμού της ευρύτερης περιοχής του ποταμού.
- **2008: έναρξη κατασκευής έργων.**
- **2010: έναρξη λειτουργίας** επικέντρου.

1η φάση (2007-2010): έκταση 15Ha, με δομημένη επιφάνεια 160.000 τ.μ., εκ των οποίων:

- 70.000 τ.μ. γραφεία,
- 25.000 τ.μ. στούντιο
- 6.000 τ.μ. χώροι εμπορίου και αναψυχής.

Προγραμματίζεται επέκταση.

2η φάση: έκταση 31 Ha

- 212.000 τ.μ. χώροι γραφείων,
- 95.000 τ.μ. κατοικιών (1.036 κατοικίες),
- 26.000 τ.μ. ξενοδοχεία,
- 8.000 τ.μ. χώροι εμπορίου ,
- 2.500 τ.μ. χώροι αναψυχής,
- 115.000 τμ. χώροι στάθμευσης

Creative Clyde

Ιδιοκτήτης: Κρατικός Οργανισμός Σκοτίας (Scottish Enterprise - SE)

- **2003: ανάληψη πρωτοβουλίας** για τη δημιουργία του με αφορμή μια έκθεση του ΟΟΣΑ. Επιλογή της θέσης από το BBC.
- **2006: δημιουργία αρχικού σχεδίου** - Digital Media Quarter. Διακοπή του πρότζεκτ λόγω οικονομικής κρίσης και πτώσης του ενδιαφέροντος. Υλοποιήθηκαν μόνο δύο κτίρια (Medius, 2008 και The Hub, 2009).
- **2010: αναθεώρηση πλαισίου δημιουργίας** με προσαρμογή στις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς.
- **2011: ίδρυση Creative Clyde** ως αποτέλεσμα της συνεργασίας του SE με άλλους κρατικούς και δημοτικούς φορείς, εκπαιδευτικούς οργανισμούς και ιδιωτικές επιχειρήσεις.
- **2012: χαρακτηρισμός ευρύτερης περιοχής** ως **χώρος υποδοχής επιχειρήσεων** (Enterprise Area), προσφέροντας μια σειρά κίνητρα: οικονομικά, τεχνολογικών υποδομών, μάρκετινγκ.

Έκταση: 36,5 Ha, εκτιμώμενη δομημένη επιφάνεια: 70.000 τ.μ.

MediaCityUK

- Περικεντρη **οργάνωση γύρω από τον ανοιχτό, κοινόχρηστο χώρο** (πλατεία και πάρκο) που βρίσκεται στο παράκτιο μέτωπο. Κέντρο των χαράξεων το κτίριο Lowry arts centre.
- Πυκνότητα δόμησης και συνεκτικότητα: ιστός παρόμοιος με της πόλης.
- Ποικιλία μεγεθών ΟΤ, πολυπλοκότητα στην ογκοπλασία των κτιρίων.

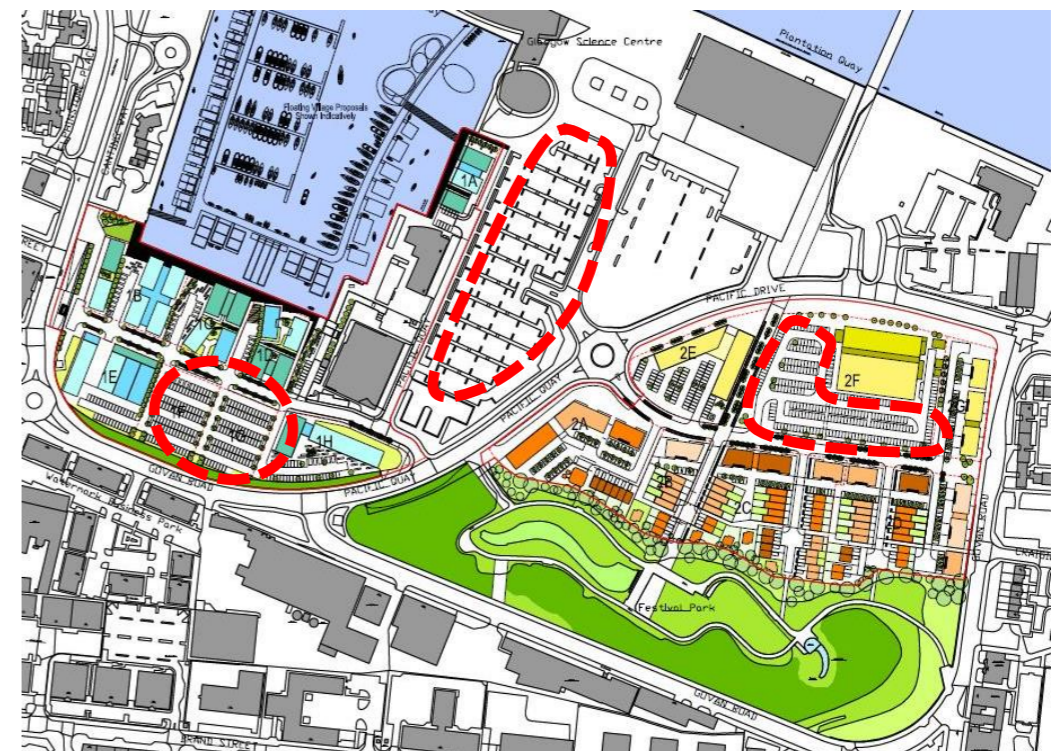
Έμφαση στο **βιοκλιματικό σχεδιασμό**: παθητικός ηλιασμός και αερισμός, πράσινες στέγες, αξιοποίηση νερού βροχής, εμπλουτισμός φύτευσης, χαμηλής κατανάλωσης ενεργειακά συστήματα.

Διεθνής αρχιτεκτονική, χωρίς καινοτομία και τοπικές αναφορές στη μορφολογία. Αρχιτέκτονες: διεθνείς εταιρίες εκτός σταρ-σύστεμ.

Creative Clyde

- Αραιή και χαμηλή δόμηση, μεγάλες οικοδομικές νησίδες, **εκτεταμένοι υπαίθριοι χώροι στάθμευσης**, απουσία συνεχών μετώπων κτιρίων στον πυρήνα.
- Στο όριο με το νερό και στον πυρήνα του χώρου οι επαγγελματικές χρήσεις, περιμετρικά οι κατοικίες, **στην άκρη και απομονωμένοι οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου**.
- Διάσπαση από μεγάλους οδικούς άξονες, **δυσκολία κίνησης πεζών**.
- **Κοινή, ατοπική αρχιτεκτονική μορφολογία**.

MediaCityUK

Orange Tower

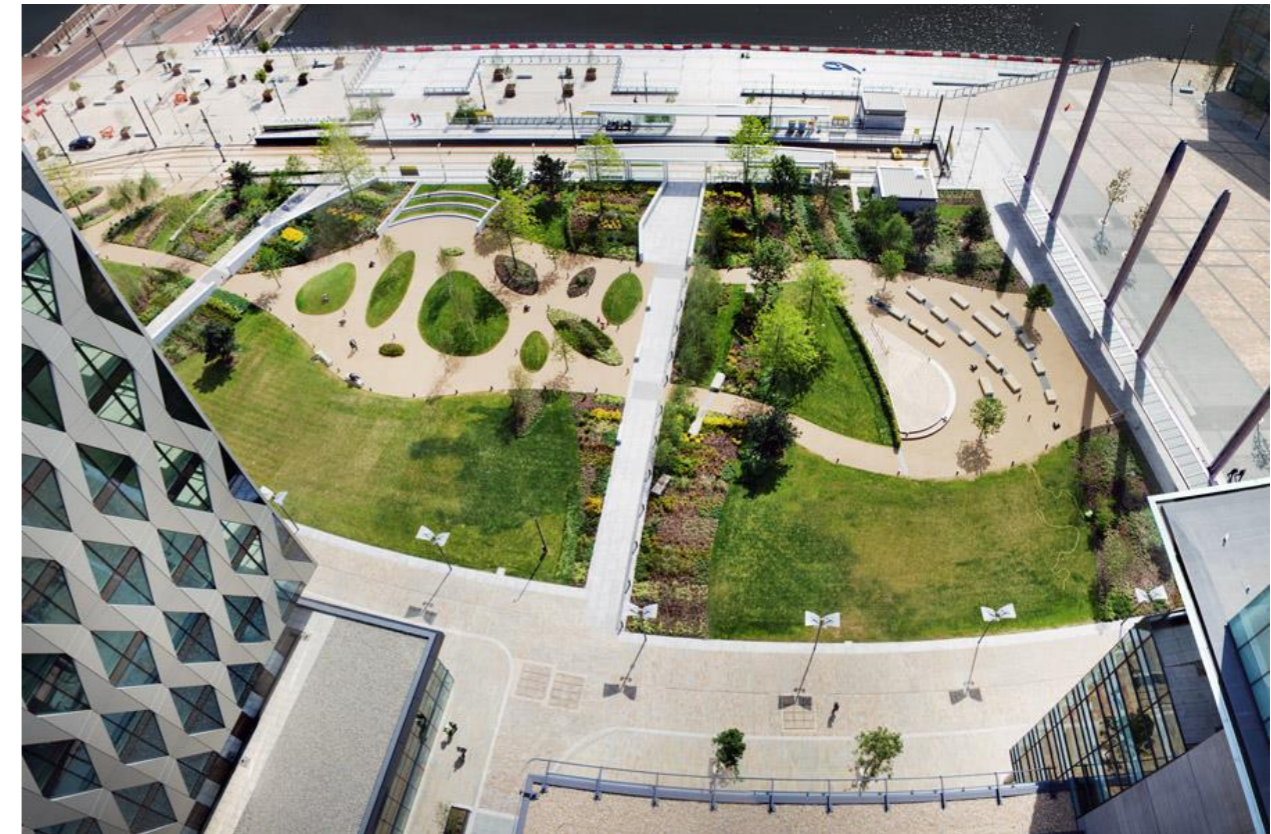

Κτίριο BBC μπροστά στην πλατεία

Κτίριο γραφείων The Greenhouse

Πάρκο

Κεντρικό κτίριο BBC

Κτίριο γραφείων The Heart

Γενική άποψη

Creative Clyde

Κτίριο BBC

Glasgow
Science
Centre

The Hub

Medius

Ξενοδοχείο
Premier Inn

Κτίριο
κατοικιών

MediaCityUK

Μίξη χρήσεων: ως προς τη θέση στον ιστό αλλά εντός των κτιρίων.

Γραφεία και στούντιο, εμπόριο, εστίαση και αναψυχή στο επίπεδο του ισόγειου, εκπαίδευση, τουρισμός και κατοικία.

- **BBC North:** 3 ξεχωριστά κτίρια γύρω από την πλατεία.
 - **Πανεπιστήμιο του Salford** (τμήμα MME)
 - **ITV:** (ανεξάρτητος τηλεοπτικός σταθμός).
- Στεγάζονται στο ίδιο κτίριο Orange Tower
- **Ξενοδοχείο** (218 κλινών) στο κτίριο White Tower.
 - **δύο κτίρια κατοικιών** (378 διαμερίσματα): Number One (κτίριο 22 ορόφων), The Heart (κτίριο 24 ορόφων).
 - **τρία κτίρια γραφείων:** The Greenhouse, The Pie Factory (υφιστάμενο κτίριο που επαναχρησιμοποιήθηκε), Blue Tower.
 - **κτίρια στάθμευσης** αυτοκινήτων και ποδηλάτων.
 - **πλατεία και πάρκο.**

Creative Clyde

Γραφεία, ξενοδοχεία, κατοικία: **ανάπτυξη χρήσεων σε ζώνες**, περιορισμένη μίξη (γραφεία – αναψυχή).

Έχουν υλοποιηθεί μόνο κτίρια γραφείων, ένα ξενοδοχείο και το τεχνολογικό κέντρο (GSC).

1. **BBC Scotland:** Το μεγαλύτερο κτίριο, βρίσκεται πάνω στην όχθη.
2. **Medius:** 27.000τ.μ. δομημένη επιφάνεια. Ισόγειο: αναψυχή, εμπόριο / όροφοι: γραφεία. Υψηλή τεχνολογική υποδομή.
3. **The Hub:** Συγκρότημα ευέλικτων γραφειακών χώρων υψηλής τεχνολογίας και συνοδευτικών χρήσεων.
4. Glasgow Science Centre (GSC): δεν ανήκει στο επίκεντρο, αλλά βρίσκεται στον ίδιο χώρο. Ένα από τα πιο επισκέψιμα κτίρια της χώρας. Αποτελείται από 3 μέρη: το κυρίως κτίριο εκθέσεων, την αίθουσα IMAX και τον πύργο.

MediaCityUK

Λειτουργία 200 επιχειρήσεων με 6.000 θέσεις εργασίας.

Είδος:

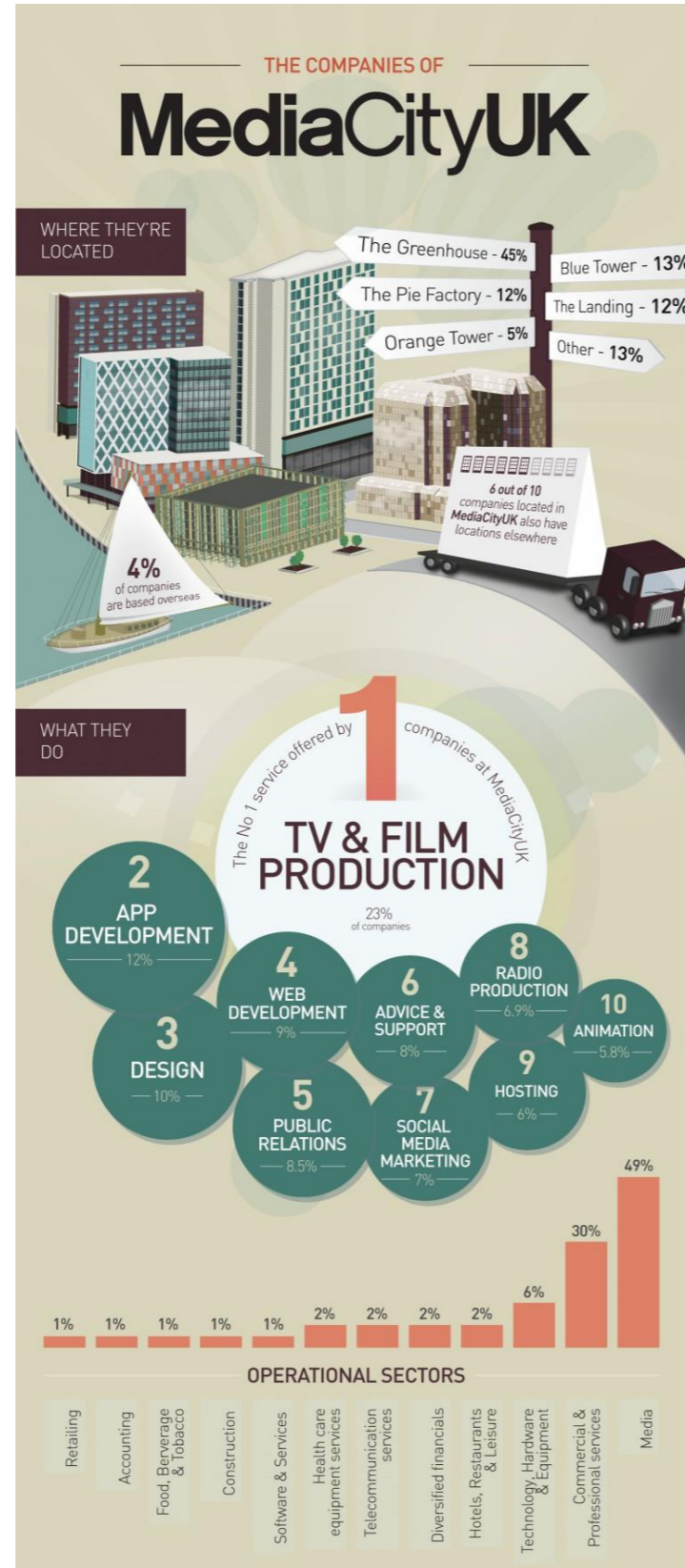
- παραγωγή τηλεοπτικών και κινηματογραφικών προϊόντων: 23%.
- ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών: 12%
- δραστηριότητες design: 10%
- ανάπτυξη εφαρμογών διαδικτύου: 9%
- δημόσιες σχέσεις: 8,5%
- παροχή συμβουλών: 8%
- υπηρεσίες μάρκετινγκ: 7%.

Ηλικία:

Νέες επιχειρήσεις: το 26% λειτουργεί από 1-5 έτη.

Μέγεθος:

- BBC North: ο μεγαλύτερος εργοδότης (περίπου 3.500 εργαζόμενοι).
- μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων (το 38% απασχολεί 1-10 εργαζόμενους, το 22% 11-50 εργαζόμενους).

Creative Clyde

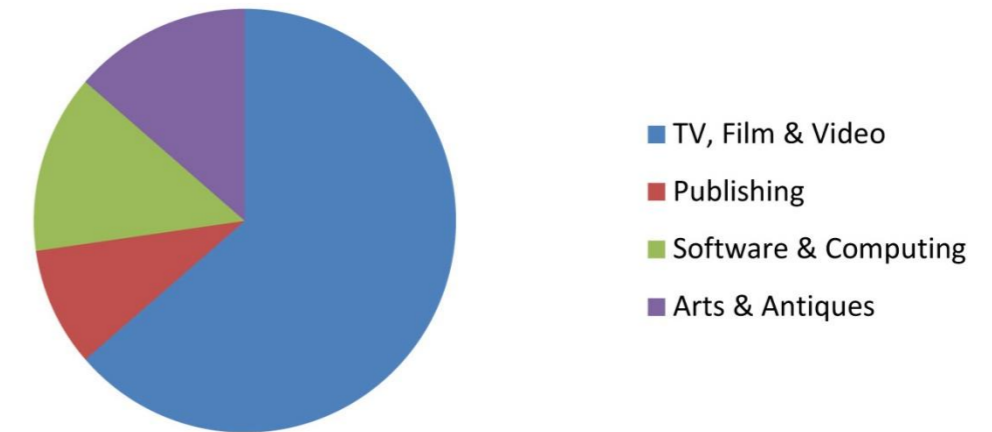
Εντός των διευρυμένων ορίων του Creative Clyde:

390 επιχειρήσεις με 10.900 θέσεις εργασίας.

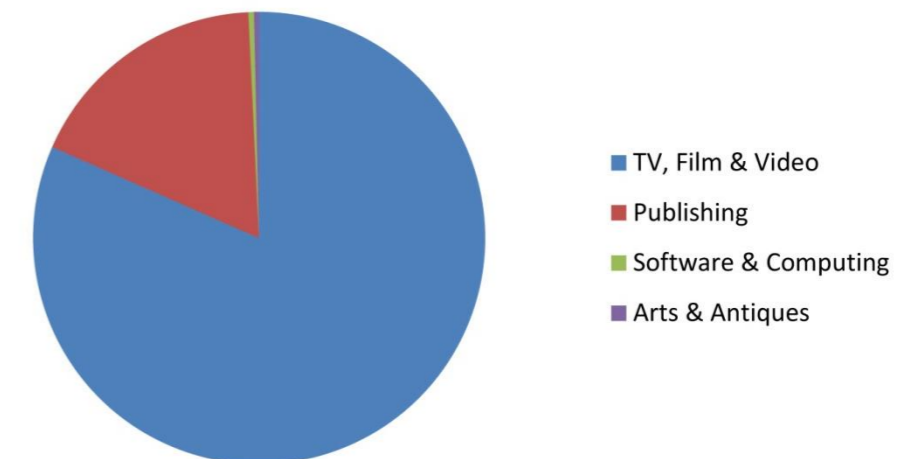
40 επιχειρήσεις με 2.300 θέσεις εργασίας στη δημιουργική βιομηχανία:

- **τριπλασιασμός θέσεων** από το 2006 μέχρι το 2012.
- **μόνο το 20% των συνολικών θέσεων εργασίας** της περιοχής.
- μόλις το 15% του συνόλου των θέσεων εργασίας στον τομέα αυτό στη Γλασκόβη (16.000 θέσεις σε 870 επιχειρήσεις). Οι υπόλοιπες επιχειρήσεις προσφέρουν υπηρεσίες διαμονής, εστίασης, χρηματοπιστωτικές, αναψυχής, υγείας, ταξιδιών, κ.α.

Αριθμός επιχειρήσεων ανά είδος δραστηριότητας

Αριθμός εργαζομένων ανά είδος δραστηριότητας

MediaCityUK

- Σημαντική **συνεισφορά στην τοπική οικονομία**.
- Ενσωμάτωση της **βιωσιμότητας** στο σχεδιασμό, την κατασκευή και τη διαχείριση του χώρου.
- Χρησιμοποίηση του μεγαλύτερου τμήματος των επαγγελματικών χώρων (περίπου 80%).

Creative Clyde

- **Υψηλή τεχνολογική υποδομή**.
- Προσέλκυση μεγάλων και αναγνωρισμένων επιχειρήσεων.
- Κλίμα εμπιστοσύνης στις δυνατότητες του επικέντρου και θετικές προοπτικές μεσοπρόθεσμα.

- **Υψηλό κόστος** για την εγκατάσταση νέων μικρών καινοτόμων επιχειρήσεων (start-ups).
- **Απόσταση από το κέντρο**, παρά τη σύνδεση με αυτό.
- **Λειτουργία με οικονομικά κριτήρια** ως μια καθαρή επένδυση ανεξάρτητα από τον εξειδικευμένο χαρακτήρα και επομένως δε συμμετέχουν στη διοίκηση άνθρωποι εξειδικευμένοι στα ΜΜΕ και τις νέες τεχνολογίες και δεν μπορεί να προσελκύσει εταιρείες αυτού του χώρου που θα πρόσφεραν ζωντάνια και εναλλακτικότητα.
- Αδιάφορη αρχιτεκτονική: **απουσία ταυτότητας** - κόνσεπτ και έλλειψη πειραματισμού - εικόνα που δε συνάδει με μια δημιουργική γειτονιά.
- Προβολή εικόνας ως χώρος νέων στελεχών (yuppies), απωθητική για μικρά, εναλλακτικά γραφεία.
- **Περιορισμένα ζωντάνια** καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας και του χρόνου σε σχέση με το κέντρο της πόλης.
- **Μικρή διασύνδεση** με τοπική κοινωνία.

- **Δυσκολία περαιτέρω υλοποίησης** του πρότζεκτ.
- Απουσία διασύνδεσης με τοπική κοινωνία.
- Φαινόμενα εξευγενισμού όμορης περιοχής: μεγάλα γραφεία, παγκόσμιες επιχειρήσεις και δραστηριότητες τουρισμού και ελεύθερου χρόνου αντί για βιοτεχνία και κατοικία.
- **Αδυναμία ενσωμάτωσης του τοπικού «δημιουργικού» δυναμικού** λόγω υψηλού κόστους εγκατάστασης αλλά και δυσπιστίας στον τρόπο λειτουργίας και στην έμφαση στις ψηφιακές πλατφόρμες και υπηρεσίες.
- Κυριαρχία των μεγάλων, διεθνοποιημένων εταιρειών αφήνει λιγότερο χώρο ανάπτυξης μικρότερων, ευέλικτων επιχειρήσεων που προτιμούν το κέντρο.
- Αφιλόξενη και **απρόσωπη αστική ανάπτυξη** τόσο εξαιτίας της επικρατούσας αρχιτεκτονικής μορφολογίας όσο και της αστικής.
- **Έλλειψη συνεχούς λειτουργίας και χρήσης** – περιορισμένες δραστηριότητες καθ'όλη τη διάρκεια της ημέρας.

	MediaCityUK	Creative Clyde
Θέση	Υποβαθμισμένη και εγκαταλειμμένη πρώην βιομηχανική περιοχή σε παραποτάμια ζώνη που βρίσκεται σε στάδιο συνολικής αναγέννησης / γειτνίαση με κέντρο πόλης.	
Ιδιοκτησιακό καθεστώς	Ιδιωτική εταιρεία.	Κρατική εταιρεία.
Τρόπος ανάπτυξης και διαχείρισης	Ιδιωτική επένδυση, διαχείριση με οικονομικά κριτήρια . Βασικές κατευθύνσεις ανάπτυξης σε συμφωνία με τις δημόσιες και τοπικές αρχές.	Σύμπραξη δημοσίου-δήμου-ιδιωτών με επικεφαλής κρατική εταιρεία. Ένταξη σε ειδική ζώνη και χορήγηση κινήτρων.
Βαθμός υλοποίησης	Ολοκλήρωση πρώτης φάσης σύμφωνα με το masterplan. Αναμονή έναρξης της δεύτερης φάσης.	Ασαφές χρονοδιάγραμμα. Διαρκείς αναθεωρήσεις του masterplan. Μερική υλοποίηση.
Χρήσεις	Μίξη χρήσεων γης : Χώροι γραφείων για δημιουργικές επιχειρήσεις, αναψυχή και εμπόριο (σε ισόγεια), κατοικία, ξενοδοχεία, κοινόχρηστοι χώροι.	Μερική ζωνοποίηση : χώροι γραφείων για δημιουργικές επιχειρήσεις, αναψυχή, εμπόριο, ξενοδοχεία / κατοικία / κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου. Πρόταση για μαρίνα. Σήμερα, μονολειτουργικότητα: εργασιακοί χώροι και ξενοδοχείο.
Σχεδιασμός	Διεθνής αρχιτεκτονική. Αστική οργάνωση: πυκνός ιστός με διάταξη κτιρίων γύρω από πλατεία και πάρκο, προσανατολισμός στο ποτάμι. Περιβαλλοντικός σχεδιασμός κτιρίων και ελεύθερων χώρων, με ανάπτυξη καινοτομιών.	Κοινή αρχιτεκτονική, χωρίς καινοτομία. Αστική οργάνωση: κτίρια κατά μήκος του ποταμού, κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου στο όριο της περιοχής, εκτατική υπαίθρια στάθμευση στο κέντρο της περιοχής.
Προσβασιμότητα	Ολοκληρωμένο δίκτυο στο πλαίσιο του πρότζεκτ: πεζογέφυρες, ποδηλατόδρομοι, τραμ. / Κτίρια στάθμευσης αυτοκινήτων και ποδηλάτων.	Λεωφορεία που κινούνται σε αποκλειστική λωρίδα. Υφιστάμενες πεζογέφυρες για σύνδεση απέναντι όχθων. Μη λειτουργικό δίκτυο κίνησης πεζών.
Σύνδεση με τοπική κοινωνία	Συνεργασία φορέα διαχείρισης και τοπικών αρχών για διάχυση οφελών στο Δήμο (θέσεις εργασίας και πρακτικής άσκησης).	Απουσία ιδιαίτερης μέριμνας από το φορέα διαχείρισης. / Φαινόμενα εξευγενισμού της γύρω περιοχής.
Αποδοχή / συμμετοχή τοπικού δυναμικού	Εγκατάσταση, όχι σε μεγάλο βαθμό, τοπικών και μικρών-νέων δημιουργικών επιχειρήσεων.	Μεγάλες επιχειρήσεις και αναγνωρισμένοι φορείς. / Περιορισμένη εγκατάσταση τοπικών γραφείων.
Βαθμός ενεργοποίησης	Υψηλή πληρότητα επαγγελματικών χώρων.	Περιορισμένη ελκυστικότητα .

Παρόμοια αφετηρία:

- γέννηση της ιδέας την ίδια περίπου εποχή (αρχές δεκαετίας '00).
- σε 2 πόλεις του βορρά της Μ. Βρετανίας με παρόμοια νεότερη ιστορική εξέλιξη και κοινωνικά χαρακτηριστικά.
- σε δύο περιοχές των πόλεων με ίδια ταυτότητα (εγκαταλειμμένες, πρώην βιομηχανικές περιοχές με κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα).
- ύπαρξη δημιουργικού τοπικού δυναμικού.

≠

- διαφορετική θέση των πόλεων στο οικιστικό σύστημα της χώρας.
- διαφορετικό οικονομικό μέγεθος.

Κοινό όραμα και φιλοδοξίες:

Στροφή σε νέες αστικές οικονομίες, με έμφαση στη «δημιουργικότητα».
Ψηφιακό δημιουργικό επίκεντρο με παγκόσμια ακτινοβολία.

Διαφοροποιημένη εξέλιξη:

- διαφορά στο ιδιοκτησιακό καθεστώς και στον τρόπο αστικής ανάπτυξης.
- διαφορετική προσέγγιση στον αστικό και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

MediaCityUK: μεγαλύτερη προσέλκυση όχι μόνο δημιουργικών επιχειρήσεων αλλά και επισκεπτών, πολύπλευρη προσέγγιση της ανάπτυξης.

Creative Clyde: στασιμότητα και έλλειψη δυναμικής.

